

ARTIKULASJONS- STILLINGER VEILEDNING

Ide Kari Hole

INFOVEST forlag

MÅL OG MÅLGRUPPER

Målet med å arbeide med illustrasjoner av artikulasjonsstillinger, er å skape fonologisk og artikulatorisk bevissthet, slik at lese-/skriveprosessen lettes og uttalen bedres. Målgruppen gjelder personer som strever med lese-/skriveferdigheten og dem som har vansker med korrekt uttale. Illustrasjonene kan brukes både i barnehagen og på skolen.

INNHold

1. Hvorfor bruke illustrasjoner av artikulasjonsstillinger	side 3
2. Kortstokkens innhold	side 4
3. Generell beskrivelse av norske språklyder	side 5
4. Beskrivelse av hver illustrasjon	side 7
5. Beskrivelse av de fire engelske språklydene	side 10
6. Bruk av kortene	side 11

1. HVORFOR BRUKE ILLUSTRASJONER AV ARTIKULASJONSSTILLINGER

Fonologiske vansker er den vanligste årsaken til artikulasjonsvansker og lese-/skrivevansker.

Det innebærer vansker med å rette oppmerksomheten mot ords lydside, å oppfatte lydstrukturen i talespråket. Arbeid med illustrasjonene skaper bevissthet om at et talt ord består av språklyder i rekkefølge, bevissthet om talespråkets lydstruktur. Når barnet/eleven får hjelp med dette, rettes som regel også uttalen.

Det er et paradoks at vi kan se en språklyd. Lyder oppfattes gjennom hørselssansen. En språklyd er flyktig og forsvinner raskt. Den kan gjentas, men ikke tilbakekalles. Hvis den kopieres og spilles av, er det ikke den samme lyden som ble uttalt der og da.

Når vi er avhengig av å lytte til andres tale, høres lydene et lite øyeblikk. Jo lengre ordene og setningene er, desto raskere går det. Dette skaper problemer for personer med fonologiske vansker. Personer med slike vansker profitterer på å få lydene presentert visuelt. Oppmerksomheten rettes mot tunge-/leppe- og kjevebevegelser og ikke kun mot lytting. Da blir lydene mer tilgjengelige og det letter forståelsen for at ord består av lyder i rekkefølge. Det visuelle bildet vedvarer uten å forsvinne raskt slik språklyder gjør.

På denne måten skaper arbeid med illustrasjonene både artikulatorisk og fonologisk bevissthet og forebygger eventuelle vansker med den første lese-/skriveopplæring og det skaper bedret artikulasjonsferdighet.

Illustrasjonene er et godt hjelpemiddel for å skape forståelse for korrespondansen mellom lyd/bokstav, bokstavlæring, og forskjellen på lyd/bokstav blir lettere å identifisere.

Illustrasjonene brukes i arbeidet med analyse av talt ord både blant førskolebarn og elever på 1. trinn, se punkt 7, Analyse av talt ord. De brukes også i arbeid med å skape forståelse for hva lesing er, ved å arbeide med syntesedannelse av lyder til ord, se punkt 7, Ordlesing.

Artikulasjonsvansker oppstår imidlertid ikke bare når barnet/eleven har fonologiske vansker. Vansker med å uttale ord riktig, oppstår også

3. GENERELL BESKRIVELSE AV NORSKE SPRÅKLYDER

som følge av at barnet/eleven ikke har kontroll over munnmotorikken. Forholdsvis få barn/elever har slike vansker. Illustrasjonene kan brukes i arbeid med slike talemotoriske vansker. Da trenger barna/elevene gjerne daglig trening over flere år.

Illustrasjonene brukes også i arbeid med flerspråklige, hørselshemmede, f.eks. CI-opererte, barn og ungdom med store lærevansker osv.

Å arbeide med kortene på ulike måter i den første lese-/skriveopplæring letter tilgangen til lese-/skriveferdigheten for alle elever. Kortene benyttes også i logopeders arbeid med voksne med ervervede talevansker avhengig av årsaken til de talemotoriske vanskene.

2. KORTSTOKKENS INNHOLD

Kortstokken inneholder 28 illustrasjoner av artikulasjonsstillinger for de fleste norske språklyder og et sett med de tilhørende bokstaver, grafem. For r-lyden følger det med en illustrasjon av tungespiss-r og en illustrasjon av skarre-r.

De norske språklydene er supplert med fire engelske språklyder og tilhørende didaktiske tegn, hjelpetegn i lydskrift.

Det er lagt vekt på å fremstille flest mulig artikulasjonsstillinger i den best forståelige form for barn/elever, i frontalt snitt. Tre språklyder, j-, ng- og h-lyden, illustreres i sagittalt, langsgående snitt,

Konsonantene kan beskrives ut fra artikulasjonssted og artikulasjonsmåte.

For å skape forståelse og bevissthet om hva vi gjør når vi uttaler språklydene korrekt, tilrås lærer å snakke med elevene om hvordan artikulasjonsorganene arbeider når den enkelte språklyd uttales. La elevene lære å kjenne artikulasjonsorganene ved å peke på egne lepper og tungespiss og peke ut tilsvarende på illustrasjonene. Bruk gjerne spill dersom dette synes hensiktsmessig. I tillegg vil barn/elever ha fordel av å ha kjennskap til at kjeveleddet styrer størrelsen på munnåpningen, stor/liten munnåpning. La elevene uttale lyden og sammenligne med tilsvarende illustrasjon av artikulasjonsstilling.

Bevisstgjør elevene på at tungespissen kan være:

-nede bak fortennene, gjelder de fleste språklyder.

-oppe bak fortennene, slik at tungespissen har kontakt med tannkammen, gjelder lydene: d, t, n, l.

Ved tungespiss-r vibrerer tungespissen mot tannkammen.

For at barna/elevene bedre skal forstå disse fem illustrasjonene, kan du løfte opp egen tungespiss og vise at det er noe blått under tungen din. Be elevene gjøre det samme og la dem finne ut at de også har noe blått under tungen.

Tegn gjerne noen blå streker under tungen på illustrasjonene for disse lydene. På den måten vet de at tungespissen er oppe, bak fortennene i overkjeven når de ser de blå strekene på disse tre illustrasjonene.

Stemte/ustemte lyder: Lærer tilrås å bevisstgjøre barna/elevene på at lydene kan være stemte eller ustemte.

Stemt lyd: Kjenn på vibrasjonen i halsen når lyden er stemt. Stemte språklyder symboliseres med seks streker under illustrasjonen, se b-, d-, g-, l-, m-, n-, r-, v-lyden.

Symbolet for stemt lyd kan gjerne kalles: "Motor i halsen"-tegnet.

Ustemt lyd: Ved ustemt lyd er det ingen vibrasjon i halsen. Ustemt lyd symboliseres med streker ut fra artikulasjonsstedet. Strekene er valgt for å vise at det kommer mye luft ut gjennom munnen, f.eks. ved p-, t-, k- f-, s-lyden.

Nasale språklyder: Den vibrasjon som settes i gang når luften går ut gjennom nesen. Nasale språklyder symboliseres med streker ut fra nesen, f.eks. ved m-, n- og ng- lyden.

Vokaler

Under uttale av vokaler ligger tungespissen passivt mot fortennene i underkjeven. Alle vokaler er stemte. De uttales ved å variere kjeveåpning og leppstilling (stramme/ runde lepper).

4. BESKRIVELSE AV HVER ENKELT ILLUSTRASJON

Følgende beskrivelser er formulert som et forslag til å forklare hva vi gjør når lydene uttales korrekt.

Vokalene

- 1 a-lyden: Gap høyt opp som hos tannlegen, sett på stemme
- 2 e-lyden: Leppene åpnes litt, som om du skal le, sett på stemme
- 3 i-lyden: Smil! -stram leppene, sett på stemme
- 4 o-lyden: Lag stor runding med leppene, sett på stemme
- 5 u-lyden: Liten lepperunding, sett på stemme
- 6 y-lyden: Lag "trompetmunn" ved å presse leppene framover med pekefingerne, sett på stemme
- 7æ-lyden: Gap opp, med litt mindre kjeveåpning enn ved a-lyden, sett på stemme
- 8 ø-lyden: Lag munnen liten og rund, med lett senket underkjeve, sett på stemme
- 9 å-lyden: Vi sier "å" når vi blir overrasket

Plosivene, lukkelyder

Ved uttale av plosiver brytes luftstrømmen helt, før det lages en eksplosiv språklyd.

- 10 p-lyden: Press leppene hardt sammen, press på med luft bak leppene og lag eksplosjonslyd når luftstrømmen presser leppene fra hverandre. At lyden er ustemt, illustreres med strekene ut fra leppene.
- 11 b-lyden: Samme leppstilling som ved p-lyden, men det er ikke nødvendig å presse så mye, fordi lyden er stemt.
- 12 t-lyden: Sett tungespissen opp bak fortennene, press på med luft bak tungespissen og lag eksplosjon. At lyden er utstemt og at vi må smelle med tunge spissen, illustreres med strekene ut fra tungespissen.
- 13 d-lyden: Samme tungestilling som ved t-lyden, men ikke nødvendig å presse på med så mye luft, fordi det lages lyd i halsen. Bevisstgjør elevene på symbolet for stemt lyd.

14 k-lyden: Hold tungespissen nede bak tennene, gjerne ved hjelp av en finger. Løft bakre del av tungen, se sagittalt snitt nederst på illustrasjonen. Lag eksplosjon bak i halsen. At lyden er ustemt og at vi må smelle i halsen, illustreres med strekene ut fra halsen.

15 g-lyden: Samme tungestilling som ved k-lyden, men ikke nødvendig å presse så hardt, fordi lyden er stemt.

Frikative

Ved artikulasjon av de frikative språklydene oppstår friksjon, gnisselyd som følge av at luftstrømmen fra lungene møter motstand.

16 f-lyden: Bit forsiktig i underleppen og blås mye luft ut mellom tennene. Lyden kan holdes så lenge du har pust. Strekene ut fra tennene symboliserer ustemt lyd.

17 v-lyden: Samme instruksjon som ved f-lyden, men sett på stemmen samtidig og kjenn at det kiler i underleppen. Lyden kan forlenges så lenge man har luft til det.

18 s-lyden: Sett tungespissen nede, bak fortennene, smil, sett tennene mot hverandre og la en tynn luftstrøm sive ut mellom fortennene. Strekene ut fra fortennene symboliserer ustemt lyd. Lyden kan også uttales korrekt ved å løfte tungespissen litt opp mot tannkammen. For barn/elever som strever med å uttale s-lyden riktig, tilrås å arbeide med den førstnevnte måten for å oppnå korrekt s-lyd.

19 skj-lyden: Si "Hysj!" med østnorsk dialekt. Vestnorske dialekter har brukt s- og j-lyden ved uttale av tilsvarende lyd. Det synes som denne er endret noe i retning av skj- pluss j-lyden. Dette er også en engelsk språklyd. I det engelske ordet – she uttales lyden først i ordet. Tegnet for lydskrift vises på kort nr. 32

20 kj-lyden: Kj-lyden er en ustemt j-lyd. Hvisk: "Hi" bak i halsen eller be elevene å hviske j-lyden uten stemme.

21 j-lyden: J-lyden er en stemt kj-lyd. Uttal en i-lyd, men lag motstand bak i halsen og uten å smile så mye som ved i-lyden, stemt lyd. Eventuelt kan det settes stemme på kj-lyden.

Lateral

22 l-lyden: Løft tungespissen opp bak fortennene. Dra den ene munnviken utover for å skape bevissthet om at luften skal ut på siden. Sett på stemme.

Nasaler

Under uttale av nasale språklyder passerer luften gjennom nesene. Dette kan kjennes som en lett vibrasjon og symboliseres ved hjelp av streker ut fra nesene.

23 m-lyden: Lukk munnen, som ved p- og b-lyden og aktiver stemmen. La luften gå gjennom nesene. Kjenn forsiktig med hånden at det vibrerer både på nesene og på halsen mens du setter på stemme.

24 n-lyden: Løft tungespissen som ved t- og d-lyden. Sidene på tungen skal ha kontakt med sidene i ganen. Luften dirigeres ut gjennom nesene. Kjenn at det dirrer både i nesene og på halsen. Stemt lyd.

25 ng-lyden: Lat som du skal si: "g" ved å plassere tungen høyt opp, langt bak i munnen og hold tungespissen nede bak fortennene i underkjeven. Diriger luften ut gjennom nesene. Kjenn at det dirrer både i nesene og på halsen. Stemt lyd.

Norske r-lyder

R-lydens uttale varierer fra dialekt til dialekt. Skarre-r, bakre språklyd, er mest utbredt på sør- og sørvestlandet. Tungespiss-r, fremre språklyd er mest utbredt på Østlandet og fra nordre del av Vestlandet og nordover. I deler av Nord-Norge brukes også en frikativ tungespiss-r.

26 Frikativ evt. rullet r-lyd, skarring:

Vis illustrasjonen til elevene og si: "Ser du fluen i halsen. Hva gjør du hvis du får en flue i halsen? Lærer demonstrerer skarre-r eller "flue i halsen"-lyden. Evt. kan du be elevene om å lage gurglelyd i halsen. Lyden kan uttales både som frikativ og som rullet språklyd bak i halsen. Stemt lyd.

27 Tungespiss-r, fremre språklyd:

La tungespissen slå mot tannkjøttet, bak fortennene. Stemt lyd.

H-lyden Åndelyd

28 h-lyden: La det komme luft fra halsen som føres ut munnen slik at en kjenner pust på hånden. Lyden kan også instrueres ved å si a-lyden og fjerne stemmen, ustemt a-lyd.

5. BESKRIVELSE AV NOEN ENGELSKE SPRÅKLYDER

De fire engelske språklydene knyttes til kort som viser tilhørende fonetiske tegn, lydskrift. Grunnen til at de ikke koples til bokstaver er at de skrives på flere ulike måter. Om ønskelig kan man komplettere kortene med å skrive aktuelle bokstaver på post-it lapper og feste til kort for de lyder/bokstaver man arbeider med.

29 (IPA) Ustemt lespelyd som skrives –th:

Plasser tungespissen mellom fortennene i over- og underkjeven og blås luft rett framover ut mellom tennene, vanlig lesping. Ustemt lyd.

30 (IPA) Stemt lespelyd som skrives: -th.

Plasser tungespissen mellom fortennene, blås luft rett framover og sett stemme på. Tilsvarende som nr. 29, lesping, men stemt lyd. Lyden skrives vanligvis med bokstavene –th.

31 (IPA) Stemt s-lyd:

Samme artikulering som ved vanlig s-lyd, men lyden er stemt. Lyden skrives vanligvis med bokstaven z, men også med bokstaven s, f.eks. i ordet –is.

32 (IPA) Stemt skj-lyd.

Samme artikulering som skj- lyden, eller som første lyd i det engelske ordet –she, men denne lyden er stemt.

6. KORTENE I BRUK

Ulike måter å bruke illustrasjonene på.

Den første presentasjon av illustrasjonene

Det tilrås å starte med illustrasjoner som viser språklydene i frontalt snitt og som kan forlenges i tid, så lenge man har pust: a-, f-, m-, o-, l-, i-, y-, n-, s-, v-lydene og skarre-r.

***Bli kjent med illustrasjonene**

Illustrasjonskort og talt språklyd:

Legg et begrenset antall kjente illustrasjonskort foran barnet/eleven.

Uttal en og en av lydene og la barnet/eleven peke ut det korresponderende illustrasjonskortet.

Si: "Kan du vise meg den munnen som sier?"

Memory med illustrasjonene

Åpent spill:

Det benyttes to kortstokker under memoryspill.

Et begrenset antall par av illustrasjonskort legges med baksiden opp.

Hver deltaker snur etter tur, to kort og uttaler lydene. Dersom kortene danner et par, to like illustrasjoner, får deltaker et par/stikk.

Hvis ikke det blir par/stikk, blir begge kortene liggende med illustrasjonen opp og neste deltaker snur to kort. Når spillet er over kan alle uttale de lydene de har fått og telle opp stikkene sine. De(n) som har flest stikk har vunnet.

Lukket spill:

Samme regler som åpent spill, men hvis de to kortene som snus ikke danner et par/stikk, snus de igjen og legges tilbake på bordet på samme sted, med illustrasjonene ned, før det er neste deltakers tur.

Bokstavlæring

Under bokstavlæring kan de tilhørende illustrasjoner i A4-format plasseres sammen med eller under bokstavplansjer i klasserommet. På denne måten skapes forbindelse mellom bokstav og lyd og forskjellen bokstav/lyd visualiseres.

Legg et begrenset antall kjente bokstavkort foran barnet/eleven. La barnet/eleven trekke en av de tilhørende illustrasjonskortene, uttale språklyden og kople denne til det korresponderende bokstavkortet. (For å unngå at barnet/eleven ser bokstavene på illustrasjonskortene, dekkes bokstavene med f. eks en avrevet post- it lapp.)

Omvendt:

Legg et begrenset antall kjente illustrasjoner foran barnet/eleven.
La barnet/eleven trekke ett av de tilhørende bokstavkortene, uttale bokstavens lyd og kople denne til den korresponderende illustrasjonen.
(For å unngå at barnet/eleven ser bokstavene på illustrasjonskortene, dekkes bokstavene med f. eks en avrevet post- it lapp.)

Memory

Bruk en kortstokk. Bokstav og illustrasjon danner et par/stikk.
Deltakerne snur to kort, et om gangen, uttaler lyden når en illustrasjon snus og bokstaven når et bokstavkort snus.
På denne måten skapes det bevissthet om forskjellen mellom bokstav og lyd. Kan spilles som åpent/lukket spill.

Legg en illustrasjon og den tilhørende bokstaven med baksiden mot hverandre inni en liten plastlomme. Vis illustrasjonssiden og si: "Hva sier denne munnen?" Snu kortet og vis barnet/eleven den korresponderende bokstav. (For å unngå at barnet/eleven ser bokstavene på illustrasjonskortene, dekkes bokstavene med f. eks en avrevet post- it lapp.)

Eventuelt kan man, etter å ha spurt hva munnen sier, be barnet/eleven skrive lydens bokstav. Deretter snus kortet og den tilhørende bokstav vises. Da får barnet/eleven tilbakemelding om bokstaven er skrevet riktig. (For å unngå at barnet/eleven ser bokstavene på illustrasjonskortene, dekkes bokstavene med f. eks en avrevet post- it lapp.)

En annen måte å spille memory på:

Bruk to kortstokker.

Legg et par like illustrasjoner med baksiden opp. Oppå hvert av kortene legges nå de tilhørende bokstavkortet. På et av kortene legges bokstavkortet med baksiden opp og på det andre legges bokstavkortet med bokstavsiden ned.

Putt så begge kortene inni en plastlomme. Dette gjøres med de parene det skal spilles med. To like illustrasjoner utgjør et stikk
Noen deltakerne oppdager at de bør trekke et kort uten bokstavsymbol. Dersom de kjenner bokstavsymbolet for lyden på kortet, snur de kortet med den tilhørende bokstav og får par. Noen trenger litt tid før de oppdager dette. I så fall kan du gi dem tips ved å tenke høyt om hvordan du først velger å snu kortet uten bokstav, sier lyden og finner lydens bokstav. (For å unngå at barnet/eleven ser bokstavene på illustrasjonskortene, dekkes bokstavene med f. eks en avrevet post-it lapp.)

Analyse av talt ord

Utlytting av første lyd i ord

Legg et begrenset antall kjente illustrasjonskort foran barnet/eleven.

La barnet/eleven trekke ulike gjenstander/tegninger av ord som har en av disse lydene som første lyd i ordet og benevne denne. Hjelp barnet/eleven med å identifisere første lyd, f.eks. ved at du selv uttaler denne tydelig når du uttaler ordet, og gjerne forlenger den. Barnet/eleven bes om å peke ut den første lyden i ordet blant de illustrasjonene som er lagt fram, og uttale den.
La barnet/eleven kople denne lyden til det korresponderende illustrasjonskortet foran seg. Jo færre illustrasjoner det er å velge mellom, desto lettere.

Omvendt: Trekk en illustrasjon og benevn lyden. Deretter skal barnet/eleven finne en gjenstand hvor denne lyden uttales først i ordet.

Ark med to illustrasjoner på venstre side og ulike tegninger til høyre, hvorav to av tegningene har en av illustrasjonene som første lyd i ordet og de to andre tegningene har den andre illustrasjonslyden som første lyd i ordet.

Start gjerne med lydene -a og -f fordi de er svært ulike med hensyn til kjeveåpning. I tillegg er a-lyden stemt og f-lyden ustemt.

Det akustiske inntrykket er også veldig ulikt, de høres ikke like ut.

Beskrivelse av oppgaven:

Snakk med barnet/eleven om hvilke to lyder illustrasjonene representerer og hva de fire tegningene til høyre er.

Pek på den øverste tegningen og si: -Hvilken lyd sier/snakker du/vi først når vi sier -ape, mens a-lyden forlenges. Pek på illustrasjonene og si: -Er det den eller den? osv.

Analyse av lyders rekkefølge i ord

Bruk noen få tegninger av to-lydsord, f. eks. ri, sy og ro, samt de illustrasjonskortene som brukes i disse to-lydsordene foran barnet/eleven, her r-, i-, s-, y- og o-lyden.

-Velg ut en av tegningene.

Uttal ordet i sakte tempo. La barnet/eleven uttale ordet. Deretter modellerer du hvordan man kan plukke illustrasjonene av de lydene som ordet inneholder og legge dem etter hverandre i retning fra venstre mot høyre. Jo færre illustrasjoner det er å velge mellom, desto lettere.

Så kan barnet/eleven prøve det samme.
Hvis dette er vanskelig, bes barnet/eleven om å finne den lyden som vi snakker/sier først når ordet uttales og deretter finne neste illustrasjon på grunnlag av ordets uttale.

Det er et begrenset antall to-lydsord på norsk som egner seg for de illustrasjonene det arbeides med i starten. Mange barn/elever liker å legge meningsløse to-lydsord, konsonant pluss vokal, ved hjelp av illustrasjoner etter pedagogens diktat. Da snakker vi om at de ”skriver” tulleord.

Instruer:

”Kan du skrive: so?” Når flere illustrasjoner tas i bruk, gis flere muligheter. Suppler etter hvert med lydene: -f, -m, -l, -a og dikter flere to -lydsord med strukturen konsonant pluss vokal. Barna/elevene blir veldig stolte av å kunne ”skrive.” La deretter barnet/eleven ”lese” to-lydsordene de har ”skrevet”.

***Ordlesing, syntesedannelse av lyder til ord**

Presenter to-lydsord, i form av illustrasjoner med rekkefølge konsonant pluss vokal og vis hvordan dette kan leses og bli til et ord. Slike ord kan skrives på PC ved hjelp av fontsettet artikulasjonsstillinger og deretter skrives ut. Utvid til: to og to-lydsord, fire-lydsord.

Diskriminere stemt/ustemt lyd

Start gjerne med tvillinglydene, f- og v-lydene, fordi de kan forlenges i tid. F- og v-lyden kalles tvillinglyder fordi eneste forskjell er at den ene er stemt, den andre ustemt. De øvrige lyder som utgjør tvillinglyder, er -p/-b, -t/-d, -k/-g.

Legg de to illustrasjonskortene for f- og v-lyden foran barnet/eleven. Uttal en av disse to lydene og la barnet/eleven peke ut kortet med den illustrasjonen som viser den diktete lyden.

For å understreke dimensjonen stemt/ustemt, kan du vise at f-lyden er ustemt lyd ved å løfte hånden opp foran munnen og kjenne på luftstrømmen som kommer ut av munnen. Pek deretter på strekene på illustrasjonen og si at strekene betyr at det kommer mye luft ut av munnen, altså ustemt lyd.

Ved v-lyden, kan du legge en hånd på halsen, over strupehodet, uttale lyden og kjenne vibrasjonen. Liksom f-lyden kan denne forlenges så lenge man har pust. Fortell barnet/eleven at du kan kjenne på ”motoren i halsen.” Be deretter barnet/eleven kjenne på motoren på sin egen hals mens det uttaler v-lyden.

Barnet/eleven bes om å gjøre det samme med hendene når dere bytter rolle og barnet/eleven skal be deg om å peke ut den aktuelle illustrasjonen.

Legg tegninger av minimale par, -fe/-ved, -fest/-vest, -fiske/-viske foran barnet/eleven og fortell hva det er tegning av.

Uttal et og et ord om gangen mens du forlenger første lyd og si: ”Hvilken lyd snakker jeg først når jeg sier -fffe, -vvved” vekselvis osv. La barnet/eleven peke på det aktuelle illustrasjonskortet som korresponderer med første lyd i ordet.

Eventuelt kan du tegne streker for symbolet for ustemt lyd på et ark eventuelt på en pappbit i kortstørrelse. Tilsvarende kan symbolet for stemt lyd skrives på et annet kort. På grunnlag av at du uttaler første lyd i ordet på en av tegningene tydelig, bes barnet/eleven å peke ut symbolet for stemt/ustemt lyd i henhold til det ordet som dikteres.

Tankekart med -v og -f

Presenter tegningene av -fe/-ved, -fest/-vest, -fiske/-viske osv. Vis ett utfyllt strukturert tankekart med den ustemte lyden, -f, i midterste rute og et tankekart med den stemte lyden, -v, i midterste rute. Bland alle tegningene og la barnet/eleven trekke ett og ett om gangen, uttale ordet, deretter finne ut hvorvidt det er stemt/ustemt lyd først i ordet og plassere på det aktuelle tankekartet.

Tilsvarende kan man bruke andre minimale par som:
-p/-b: -pil/-bil, -pakke/-bakke, -pære/-bære osv.
-t/-d: -tue/-due, -tusj/-dusj, -tyr/-dyr, -tiger/-diger osv.
-k/-g: -kul/-gul, -kutt/-gutt, -kran/-gran osv.
på samme måte.

Presenter ulike tegninger av minimale par

Bruk et utfyllt strukturert tankekart med symbolet for stemt og et tankekart med symbolet for ustemt lyd i midterste rute. For bruk av tankekart vises til bøkene: ”Læringsstrategier i tilpasset opplæring” og ”Bruk av læringsstrategier for elever med ulike lærevansker,” Info Vest Forlag, Klepp st., 2003.

Denne veilederen inneholder beskrivelser av språklydene og bruk av illustrasjonene. Den inneholder også forslag til leker som forsterker den fonologiske og artikulatiske bevisstheten.

Illustrasjonene er av norske språklyder med tilhørende store og små bokstavtyper. Det er også illustrert fire ulike engelske språklyder med de tilhørende engelske fonetiske tegnene, IPA symboler.

Illustrasjonene er aldersnøytrale og kan derfor brukes i arbeid med både barn, ungdom og voksne.